П. К. ПАНАМАРЭНКА

Сакратар ЦК КП(б)Б

МАСТАЦТВА БЕЛАРУСКАГА НАРОДА

Сцэна з другога акта оперы «Кветка шчасця» дэпутата Вярхоўнага Совета БССР, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР кампазітара А. Е. ТУРАНКОВА.
Фото Дынькіна.

Беларуская культура і мастацтва неразрыўна звязаны з усёй гісторыяй беларускага народа, з яго ўпорнай, непрымірымай і гераічнай барацьбой з прыгнятальнікамі за сваю самастойнасць, за сваю культуру.

На працягу многіх стагоддзяў Беларусь падвяргалася насіллям, спусташэнням і разарэнням. Палі Беларусі тапталі полчышчы шведаў, французаў, палякаў і іншых прыгнятальнікаў.

Спрадвечны вораг беларускага народа — польскае панства на працягу вякоў імкнулася заняволіць яго, выкарчаваць беларускую культуру, мову, звычаі, уклад жыцця, насадзіць каталіцызм, апалячыць народ і вытравіць яго нацыянальнае самасазнанне.

Расійскае самадзяржаўе, якое паставіла Беларусь на становішча адсталай акраіны Расіі, адмаўляла беларускаму народу ў праве на сваю культуру, мастацтва і нават мову. Урад Нікалая I у 1840 г. афіцыяльна забараніў ужыванне слова «Беларусь». Прыгнятальнікі з польскага і рускага дваранства звысоку, пагардліва адносіліся да гучнай, прыгожай беларускай мовы. На гэтай «мужыцкай» мове забаранялася друкаваць і пісаць, ёю забаранялася карыстацца ва ўрадавых установах.

Беларускі народ, прыдаўлены страшэнным эканамічным, нацыянальным і палітычным гнётам, паўставаў супроць сваіх прыгнятальнікаў. Ён знішчаў чыноўнікаў польскага караля, тапіў у балотах памешчыкаў, паліў панскія маёнткі, сустракаў са зброяй у руках карныя атрады жандармаў.

У народнай памяці захаваліся сказанні і быліны аб слаўных справах і подвігах кіраўнікоў сялянскіх паўстанняў у Беларусі: Налівайкі, Ільі Галоты, Небабы, Крывашапкі, Гаркушы, Вашчылы, Кастуся Каліноўскага і другіх.

Не гледзячы на вякі цяжкіх выпрабаванняў, беларускі народ беражліва захаваў усе багацці свайго духоўнага свету, усе скарбніцы сваёй творчасці, сваю мову. Захаваліся выдатныя беларускія казкі, поўныя вострага юмару, выдумкі, жывога дзеяння, якія едка высмейвалі паноў і адлюстроўвалі лоўкасць, знаходлівасць, кемлівасць і бясстрашнасць беларускага селяніна; захаваліся быліны, песні, пагаворкі, загадкі. У іх, як у люстры, відаць усё мінулае жыццё народа, яго лепшыя спадзяванні і надзеі, яго гераічная барацьба.

Усё мастацтва вялікага беларускага народа прасякнута матывамі гэтай гераічнай барацьбы. Сваю нянавісць да ворагаў і, асабліва, да польскага панства, свой гнеў супроць прыгнятальнікаў, сваё імкненне да свабоды народ выражаў у баявых, разам з тым цёплых і лірычных, задушэўных песнях, у выдатных беларускіх тэмпераментных танцах, у народным арнаменце, у былінах, сказаннях, пагаворках. Ніякія праследванні, ніякі гнёт не маглі знішчыць жывых крыніц народнай творчасці.

На працягу ўсёй сваёй гісторыі беларускі народ быў звязан з вялікім рускім народам узамі брацкай дружбы, як з народам родственным, народам высокай культуры, народам блізкіх і родных беларусам звычаяў і жыццёвага ўклада.

Гэтая дружба была на працягу ўсіх вякоў моцнай і неразрыўнай. Усе намаганні польскіх паланізатараў і іншых ворагаў разарваць гэтую гістарычна склаўшуюся дружбу пацярпелі крах.

У барацьбе супроць агульных ворагаў беларускі народ разам з магутным рускім народам праяўляў гераізм, мужнасць і бясстрашнасць. У гістарычнай бітве пад Лясной, на рацэ Сож, беларускія сяляне аказалі велізарную дапамогу арміі Петра I у сакрушальным разгроме арміі шведскіх інтэрвентаў пад камандаваннем Левенгаупта. Гэту бітву Пётр I потым заслужана назваў мацер'ю палтаўскай перамогі.

Беззаветна і храбра разам з рускімі партызанамі біліся беларускія сяляне-партызаны ў цяжкія дні нашэствія французскіх інтэрвентаў у 1812 годзе, якія падверглі краіну страшным грабяжам і марадзёрству.

У гістарычныя Кастрычніцкія дні, калі вялікі рускі народ разам з іншымі народамі Расіі падняў сцяг пралетарскай рэвалюцыі і стварыў першую соцыялістычную дзяржаву, беларускія рабочыя і сяляне былі таксама ў першых радах байцоў рэвалюцыі.

Пад кіраўніцтвам вялікай партыі Леніна — Сталіна, пры брацкай дапамозе рускага народа, у рэзультаце Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі, беларускі народ упершыню ў сваёй гісторыі дабіўся нацыянальнага і соцыяльнага вызвалення, утварэння БССР, як роўнапраўнай саюзнай совецкай рэспублікі.

За годы сталінскіх пяцігодак Беларусь з адсталай дробнасялянскай краіны ператварылася ў перадавую ордэнаносную індустрыяльную рэспубліку з развітай соцыялістычнай сельскай гаспадаркай, стала несакрушальным фарпостам Совецкага Саюза на заходніх рубяжах.

Дзякуючы мудраму кіраўніцтву вялікага Сталіна ажыццявілася векавая мара беларускага народа аб з'яднанні ў адзінай соцыялістычнай дзяржаве. Беларусь ператварылася ў дзяржаву з велізарнай тэрыторыяй, з 10-мільённым насельніцтвам.

Разам з бурным росквітам народнай гаспадаркі рэспублікі, уздымам матэрыяльнага дабрабыту з'яднанага беларускага народа гіганцка выраслі яго культура, навука, літаратура і мастацтва, нацыянальныя па форме, соцыялістычныя па зместу.

Перад мастацтвам беларускага народа адкрыліся новыя прасторы, новы бяскрайны гарызонт.

Нябачанага размаху за гэты перыяд дасягнула культурная рэвалюцыя. Рэспубліка пакрылася шырокай сеткай вышэйшых навучальных устаноў, тэхнікумаў, школ, навукова-даследчых інстытутаў, бібліятэк, тэатраў, музыкальных калектываў і вучылішч, музеяў, кінотэатраў, гурткоў самадзейнасці і т. д. Таленавіты беларускі народ атрымаў усе ўмовы для свайго культурнага развіцця.

Партыя Леніна — Сталіна, мудрая сталінская нацыянальная палітыка забяспечылі найвялікшы росквіт талентаў і шырокае развіццё народнай творчасці. На багатай, пладароднай глебе народнай творчасці ўзнікла і развілося мастацтва Совецкай Беларусі. Гэта жыццерадаснае і квітнеючае мастацтва з'яўляецца тварэннем выдатнага і высокаадаронага беларускага народа, адроджанага да жыцця Вялікай Пралетарскай рэвалюцыяй. Яно развівалася ў цеснай сувязі і пад уплывам магутнай рускай культуры. Апіраючыся на багацці беларускай народнай творчасці, старанна асвойваючы рускую музыкальна-тэатральную культуру, далучаючыся да мастацтва брацкіх народаў СССР, беларускі народ стварыў сваё соцыялістычнае, глыбока-народнае беларускае мастацтва.

Буржуазныя нацыяналісты і іншыя ворагі народа, якія імкнуліся адарваць Беларусь ад Совецкага Саюза, прабавалі паставіць мастацтва на службу сваім здрадніцкім планам рэстаўрацыі капіталізма. Яны скажалі гераічнае мінулае беларускага народа, прабавалі вытравіць з мастацтва ўсё, што напамінала аб сумеснай барацьбе рускага і беларускага народаў за сваё вызваленне. Яны прабавалі дабіцца, каб з беларускай літаратуры выпала фігура польскага пана, як спрадвечнага ворага беларускага народа.

Беларускі народ паказваўся, як народ пасіўны і бязвольны, пазбаўлены пачуцця пратэсту, ахоплены безвыходным горам, беспрасветным змрокам.

Ворагі народа такой ідэалагічнай падрыхтоўкай прабавалі ў пэўнай меры разброіць народ, унушыць яму сазнанне беспамажнасці.

Але беларускі народ — мужны, народ-герой, які пранёс праз вякі сваю культуру, сваю волю да перамогі, сваю нянавісць да ворагаў, народ, які аддан совецкай уладзе і партыі, які граміў прыгнятальнікаў на працягу ўсёй гісторыі, разграміў і гэтых здраднікаў, выкарчаваў і змёў іх з твару зямлі.

Праводзячы рашучую барацьбу з ворагамі народа і іх агентурай на фронце літаратуры і мастацтва, ЦК КП(б) Беларусі стварыў усе ўмовы для бурнага росквіту мастацтва Совецкай Беларусі.

Апошнія годы былі перыядам сапраўды бурнага росквіту культуры і мастацтва Совецкай Беларусі. Пабудаван першакласны оперны тэатр, створан тэатральны калектыў, у якім нямала акцёраў значнага вакальнага і драматычнага даравання. Стварэнне опернага тэатра з'явілася новым штуршком да развіцця музыкальнай культуры ў рэспубліцы. У творчым садружастве з оперным тэатрам вырасла група таленавітых кампазітараў. Яшчэ некалькі год назад Беларусь не мела ні адной нацыянальнай оперы і балета. Зараз яна мае такія выдатныя, прадстаўляемыя на дэкадзе оперы, як «Міхась Падгорны» — кампазітара Цікоцкага, «У пушчах Палесся» — Багатырова, «Кветка шчасця» — Туранкова, балет «Салавей» — Крошнера.

Гэтыя творы прадстаўляюць вялікую мастацкую каштоўнасць, яны цалкам належаць народу, аснованы на фальклоры, жывяцца яго сокамі.

Глыбокая народнасць мастацтва з'яўляецца лозунгам беларускіх кампазітараў. Гэтыя першыя оперы беларускіх кампазітараў яшчэ раз пераконваюць у глыбокай праваце заўвагі геніяльнага Глінкі аб тым, што «стварае музыку народ, а мы, музыканты, толькі яе аранжыруем».

У гучанні беларускай музыкі, у віхры беларускага танца, у пявучасці беларускай мелодыі, у прыгожых і своеасаблівых лініях беларускага арнамента, ва ўсім таленавітым мастацкім афармленні гэтых буйнейшых музыкальных твораў выражан свабодалюбны дух беларускага народа. Брацкая дапамога і падтрыманне вялікага рускага народа з'явіліся адною з асноўных умоў паспяховага развіцця мастацтва і музыкальнай культуры беларускага народа. Таму творы беларускіх кампазітараў не маюць нацыянальнай абмежаванасці і прасякнуты глыбокім уплывам геніяльнай рускай музыкальнай культуры і мастацтва.

Побач з оперным тэатрам у Беларусі створана Дзяржаўная філармонія, у саставе якой ёсць ансамбль беларускай песні і танца, дзяржаўны хор і ансамбль народных інструментаў.

Кампазітарамі Беларусі створана сур'ёзная сімфанічная літаратура, многа выдатных песень; некаторыя з іх, як, напры-

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы